

EĞİTİM GÖREVLİLERİ TOPLANTISI

(27 Ocak 2020-Antalya)

Prof. Dr. Ali ERBAŞ

Diyanet İşleri Başkanı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى أَشْرَفِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ

İnsana bilmediğini öğreten, ilim ve hikmet kılavuzu, hakikat ve hayat rehberi Kur'an-ı Kerim ile bizleri hidayete sevkeden Allah'a sonsuz hamd-ü senâlar olsun.

Medine'den büyük bir ilim ve adalet medeniyetinin temellerini atan, iyiliğin, hakikatin, güzel ahlakın en büyük öncüsü, Âlemlere rahmet olarak gönderilen, kâinatın efendisi Sevgili Peygamberimiz Muhammed Mustafa'ya sonsuz salât ve selâm olsun.

Değerli hocalarım, sözlerime başlarken, sizleri hürmet ve muhabbetlerimle selamlıyorum. Allah bu toplantımızı hayırlı, bereketli kılsın ve nice güzel hizmetlere vesile eylesin.

Kıymetli Kardeşlerim,

Varlık âleminin öznesi olarak yaratılan insan; iyiyi-kötüyü, doğruyu-yanlış, güzeli-çirkin, faydalı-yararlıyı anlayabilme kabiliyetini haiz, bilgi ve sorumluluk sahibi bir varlıktır. Nitekim ilk insan ve peygamber Âdem (a.s.)'in bizlere tanıtılırken öne çıkan özelliği isimleri ve eşyanın hakikatini bilmesidir. Hz Âdem'den beri gelen bütün vahiylerin ve peygamberlerin temel gayelerinden biri de insanı, kendisi, Rabbi, çevresi, yaratılış gayesi gibi konularda doğru bilgi sahibi yapmaktır.

Nitekim "oku" emriyle başlayan Kur'an-ı Hâkim'in insanı, kendi varlığı ve hayat serüvenini, tabiatı ve evreni tefekküre yönelten yaratılışa dair ayetleri; varoluşun hikmeti, hayatın gayesi ve ahiret gerçeğine dair ayetleri; akletmeye, tefekküre, tedebbüre ve tezekküre dair ayetleri hepimizin malumudur.

İnsan, kendisi ve varlık âlemi ile ilişkisini vahyin kılavuzluğunda kurduğunda; bireysel, toplumsal ve küresel boyutta anlam krizlerini ve varoluşsal bunalımlarını sekinete dönüştürebilmiştir. Nitekim Peygamberlerin mirası üzerine yükselen, vahiy ve hikmete dayalı köklü bir ilim geleneği oluşturan İslam medeniyeti bunun en somut göstergesidir.

Vahyin ilk asrıdan itibaren İslam toplumu, kısa sürede büyük bir ilmi inkişaf ve inkılap gerçekleştirmiştir. Öyle ki Müslümanlar, 7. yüzyıldan Rönesans'a kadar yaklaşık 7 asır boyunca bilimin bütün alanlarında insanlığın ufkunu aydınlatmış, ilmin, icadın öncüsü olmuşlardır.

Bu sebeple insanlık tarihinin ilim ve hikmet açısından en önemli dönemi olan İslam medeniyetini anlamak oldukça önemli bir husustur. Ben burada sadece Müslümanların ilme bakışını ifade eden birkaç hususa kısaca değinmek istiyorum;

- Öncelikle Müslümanlar, ilmin bizatihi kendisini muhterem kabul etmişler ve kısa sürede kendi ilmî disiplinlerini kurarak temel eserlerini oluşturmuşlardır. Nitekim başta Antik Yunan /Roma olmak üzere görüşlerini aldıkları düşünürlerin isimlerini kayda geçerek fikir ve emeğe saygı göstermişlerdir.

- Müslümanlar, insanlığın kadim birikimiyle yüzleşmekten çekinmemiş ve Roma, Fars, Hint vb. ilim havzalarıyla karşılaşmaktan kaçınmamışlardır. Büyük bir özgüven ve hakikat bilinciyle diğer kültürlerin meydan okumalarının üstesinden gelmişler ve hatta insanlığa ait kadim birikimi vahyin süzgecinde damıtarak kullanmışlardır.
- Müslümanlar kısa sürede din, matematik, tıp, felsefe, fizik, kimya, astronomi gibi ilmin bütün dallarında büyük bir müktesebat oluşturmuşlar, binlerce eser telif etmişler ve buluşlar gerçekleştirmişlerdir.
- Müslümanlar, ilmi, sosyal gerçekliklerden koparmadan, hayatın içinde ve çağının meselelerini dikkate alan bir yaklaşımla ele almışlar, bilgiyi güç devşirmek için değil, insanlığın huzuru için kullanmışlardır.
- Müslümanlar ilimle ilişkilerini ibadet anlayışı, kulluk bilinci, sorumluluk duygusu ve güzel ahlak ekseninde kurmuşlar ve geliştirmişlerdir.
- Müslümanlar, hiçbir dönemde ilmi bugünkü manada İslami olan/olmayan şeklinde tasnif etmemişlerdir.
- Müslümanlar ilme bütüncül bir bakışla yaklaşmışlar, inter-disipliner yaklaşımı öne çıkarmışlardır. Nitekim hepimizin yakından tanıdığı İbn Sina büyük bir tıpçı olmasının yanında önemli bir filozof ve mütefekkindir.

Değerli Hocalarım,

Son iki asırdır dünyada her alanda köklü değişikliklerin yaşandığı hepimizin malumudur. 18. Yüzyıldan itibaren, batı merkezli bir yaklaşımla insanın metafizikle ilişkisi yeniden belirlenmeye çalışılmış, özellikle bilgi alanında yaratıcıyı ve aşkın boyutu öteleyen parçacı bir bakış öne çıkmış ve bu yaklaşım dünyanın her yerini az veya çok etkilemiştir. Bugün, küresel olarak yaşanan birçok sorun ve krizin temelinde, işte batı merkezli gelişen bu bilim anlayışının insana, evrene ve hayata bakışındaki bencillik ve insanın Allah'la ilişkisi bağlamında oluşturduğu marazi ve paradoksal yaklaşım vardır. Açıkça ifade etmeliyim ki, söz konusu süreci doğru anlayıp iyi analiz etmeden günümüz dünyası anlam ve ahlak krizini aşamayacaktır.

19. Yüzyıldan itibaren ve özellikle I. Cihan Harbi'nden sonra ise İslam dünyasındaki coğrafi değişiklikler, yaşanan siyasi, sosyal, kültürel travmalar bütün alanları etkilemekle beraber en fazla eğitim ve özellikle de din eğitimi alanını etkilemiştir. Bu bağlamda her İslam ülkesi ve toplumu kendi özelinde, müesseseler, müfredatlar, yaklaşım ve uygulama biçimleri oluşturmuştur.

Dolayısıyla bugün tarihinin en zor dönemini yaşayan İslam dünyası için en önemli ve öncelikli mesele, son iki asırdır yaşanan bu değişimler içinde bütün boyutlarıyla bilgi ve ilim dünyası ile kurduğu iletişim ve etkileşimin şekli, metodu ve niteliği hususunda ciddi ve kapsamlı bir tefekkür, muhasebe ve öz eleştiri yapma ihtiyacıdır.

Türkiye özelinde bakıldığında ise; 19. Yüzyıldan itibaren din eğitimi özelinde zaman zaman travmalara sebep olan bir kargaşanın var olduğunu görmekteyiz. Ancak şunu belirtmek gerekir ki; yakın tarihte, dini yükseköğretim açısından kaotik ve zorlu bir sürece rağmen Türkiye'de, köklü bir ilim geleneğine sahip olmanın da etkisiyle, kendi şartları muvacehesinde başarılı çalışmalar yapılmış,

yeni Türkiye'nin din, diyanet, toplum, devlet perspektifine ve gelecek tasavvuruna önemli katkılarda bulunulmuştur.

Türkiye coğrafyası, Osmanlı ilim geleneği tecrübesinden 20. yüzyılın başlarında önemli ölçüde istifade etmiştir. Söz konusu müktesebatın aktarılmasında, İslam bilimleri yanında kadim felsefi nazariyeler ve modern felsefe sistemlerini de iyi tahlil eden, Zahid Kevseri, Mustafa Sabri, Elmalılı Hamdi, Babanzade Ahmed Naim gibi önemli isimler etkili olmuştur.

Takip eden yıllarda Türkiye, yeni sistemi içinde kendine özgü bir eğitim anlayışı geliştirmiştir. İşte İmam-Hatip okullarının ve İlahiyat Fakültelerinin hüznü ve heyecanla iç içe geçen tarihi serüvenini hepimiz biliyoruz.

Bunların yanında din eğitimi alanında Diyanet İşleri Başkanlığımızın, eğitim merkezleri, Kur'an kursları ve camilerimiz vasıtasıyla yaptığı eğitimleri önemli bir husus olarak zikretmek gerekir.

Değerli hocalarım,

Din eğitimi ve hizmeti çerçevesinde Diyanet İşleri Başkanlığımızın eğitim faaliyetlerini düşündüğümüzde, elbette söz konusu husus ülkemizde din eğitimi veren kurumlardan bağımsız düşünülemez. Zira biz eğitim merkezlerimizde İmam hatip, ilahiyat gibi okullardan mezun hocalarımıza yönelik eğitim programları hazırlıyoruz. Bu bağlamda son zamanlarda YÖK, İlahiyat/İslami İlimler Fakülteleri, MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ve İmam Hatip okullarımızla düzenli ve koordineli çalışmalar yapıyoruz.

Bütün bunların yanında üst ve özel kurumlar olarak Eğitim merkezlerimiz, İslam medeniyetinin ilmi geleneğini miras alarak yaşanan dünyanın dini ve sosyal merkezli meselelerine çözüm üretebilecek müesseseler olmalıdır. İnanç, ibadet, hukuk, ahlak esaslarına dair on dört asırlık İslam ilim ve kültür mirasını İslam'ın ana kaynaklarına dayanarak akademik bir anlayışla ele alıp modern çağın bilgi ve teknolojik gelişmelerinden de yararlanmak suretiyle güncel dini sorunlara çözümler üretmelidir.

Eğitim merkezlerimizde hedeflenen ve müfredat oluşturulurken dikkate alınan genel amaçları çok kısa olarak şöyle özetlemek mümkündür;

İslam medeniyetinin müktesebatını, temel kaynaklarını ve konularını bilen, sosyal değişimlerin farkında, yeni sorunlara çözüm üretebilen, İslam'ın insan, çevre, toplum, ahlak, Allah tasavvurunu özümsemiş, mesleki formasyonu, iletişim ve etkileşim yönü güçlü din görevlileri, vaizler, müftüler yani hocalar yetiştirmektir.

Değerli Hocalarım,

Bilgi ve teknolojinin de etkisiyle bireysel ve toplumsal anlamda ilgi, algı ve olguların çok hızlı değiştiği günümüzde, eğitim meselemizi amaç, muhteva ve işlevsellik yönüyle, sosyal ve küresel gerçeklikler göz ardı edilmeden, çok boyutlu olarak, kapsamlı, disiplinli ve uzun vadeli çalışmalarla, kendimizle yüzleşmekten çekinmeden ele almak ve müzakere etmek zorundayız.

Bu manada din öğretimi, tarihi müktesebatıyla güçlü ve doğru bir ilişki kurarak, mefkûre boyutunda evrensel bir bakış açısını tahkim etmelidir. Geleneği toptan reddetmek ya da geçmişi her şeyiyle bugüne taşımak gibi bir imkânsızlığı teklif etmek yerine, dünü, bugünü ve yarını bütünlük içinde ele almak önemsenmelidir.

İslami ilimlerin nihai amacı insanın Rabbiyle, toplumla ve çevreyle olumlu ilişkiler kurmasını temin etmektir. Nitekim ilme ve bilgiye vurgu yapan ayet-i kerimeler ve bu meyandaki hadis-i şerifler nihayetinde insanın rabbi ve varlık dünyası ile ilişkilerine kılavuzluk etmektedir.

İslam ilim geleneğinde vahiy ve akıl, hüküm ve hikmet, ahlak ve irfan birbirinden ayrılmamıştır. Bu durum, yaratılışın bütünlüğü ve tevhidin gereği olarak görülmüştür. Hikmet, ortak aklın ve insanlık birikiminin neticesi ve özüdür. Yaşadığımız son iki asra yakından baktığımızda, bilim, bilgi ve felsefenin oldukça öne çıkmasına rağmen bireysel ve toplumsal anlamda, tarihin en büyük krizlerinin yaşandığını görmekteyiz. Bilimsel, teknik ve sosyal alanda yaşanan gelişmelerin, insanlığı neden daha güzel bir hayata taşımadığı sorusu oldukça önemli ve üzerinde düşünmeye değer bir mevzudur.

Din öğretimi, ilimleri dini/dini olmayan şekilde keskin çizgilerle tasnif etmenin ötesinde hayata bütüncül yaklaşmalıdır. Bugün insanlığın sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel alanda yaşadığı bireysel ve küresel sorunların hangisinin İslam'ı ve Müslümanları ilgilendirmediğini söyleyebiliriz? Nitekim teknoloji, bilim, ekonomi, hukuk gibi alanlarda yaşanan sorunların temelinde insana, çevreye, evrene bakıştaki çarpık ve yanlış anlayışın yani aslında İslam'ın dünya ve evren tasavvurunun ihmal edilmesinin önemli bir etken olduğunu görmekteyiz.

Bununla beraber dini öğretimin, bugün yeryüzünün küresel meseleleri karşısında ortaya koyduğu perspektifin ve duruşun gözden geçirilmeye muhtaç olduğu da aşikârdır.

Dinin mekâsıdı ile din öğretiminin müfredatı arasında güçlü bir ilişki kurulması zorunludur. Hiçbir ilim dalı sosyal gerçeklikleri ve yaşanan hayatı göz ardı edemez.

Bugün küresel anlamda islamofobi endüstrisiyle bir algı operasyonunun varlığı yanında, İslam toplumlarında dinin doğru anlaşılması alanında sorunların olduğu da malumdur. Yanlış dini bilgi ve din tasavvurunun, dini kavramların bağlamından koparılarak istismar edilmesinin; yaşanan etnik ve mezhebi farklılıkların soruna dönüşmesi, tefrika, terör gibi meselelerde etkisinin olduğu aşikârdır.

Bugün, İslam medeniyetinin köklü ve kapsamlı birikimini idrak eden, çağını iyi tanıyan, bugünü imar ve geleceği inşa edecek nesillere ihtiyaç vardır. Bu nesli yetiştirecek, ufuk, müfredat ve müesseselere ihtiyaç vardır.

Değerli hocalarım,

İşte baştan beri bahsettiğim hususlar açısından eğitim merkezlerimiz büyük bir nimet ve imkândır. Biz eğitim görevlilerimizin büyük bir fedakârlık ve özveriyle yaptığı çalışmalarla din hizmetinin kalitesini ve hocalarımızın niteliğini yükseltiyoruz. Burada geçmişten günümüze bu müesseselere emek veren bütün hocalarımıza şükranlarımı sunuyorum. Her birini hürmet ve muhabbetlerimle yâd ediyorum.

Elbette yaptığımız hiçbir şeyi yeterli görmüyoruz. Bunun için sürekli müzakere ve istişare ile daha iyiye ulaşmanın gayreti içerisindeyiz. Bu toplantı boyunca da önemli istişareler yapacaksınız. Müzakerelerinizin bereketli olmasını niyaz ediyorum.

Bunların yanında sorunlarımızı ve çözüm yollarını konuşacağız. Nitekim eğitim görevlilerimizin başta özlük hakları olmak üzere sorunlarını sadece Başkanlığımız değil, devletin ilgili kişi ve kurumlarının hepsi biliyor. Bir an önce bu ve benzeri meselelerimizi çözebilmek en büyük arzumuzdur.

Bu duygu ve düşüncelerle toplantımızın istifadeye medar olmasını Yüce Rabbimizden niyaz ediyor, tekrar sizleri hürmet ve muhabbetlerimle selamlıyorum.